

Svitlana Yeletsykh
*Doctor of Economic Sciences, Full Professor,
Head of the Department of Finance, Banking and Entrepreneurship
Donbas State Engineering Academy*

Єлецьких С.Я.
*доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та підприємництва
Донбаської державної машинобудівної академії*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-452-8-16>

COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Експертно-аналітичні дослідження, проведені *Національним інститутом стратегічних досліджень* України в 2023 році, дозволили виокремити ключові виклики та загрози фінансово-економічній безпеці функціонування реального та фінансового секторів економіки країни, а саме [1]:

- різкий економічний спад унаслідок згортання ділової активності, неможливості ведення бізнесу в окремих регіонах країни;
- вплив капіталу з економічної території України та релокація бізнесу за кордон;
- критичне скорочення промислового виробництва;
- прискорення темпів деіндустріалізації економіки;
- зниження конкурентних позицій вітчизняних виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках промислової продукції;
- значне скорочення інвестиційної діяльності;
- критичне зниження обсягів кредитного фінансування основного капіталу, обігових коштів та інвестицій;
- зменшення трудового потенціалу внаслідок інтенсивних процесів міграції населення за кордон;
- погіршення інституційної спроможності банківської системи внаслідок скорочення ресурсної бази банків, збитковості та зниження капіталізації;
- різке збільшення частки непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків та ін.

У зв'язку із цим виникає проблема досягнення необхідного рівня фінансово-економічної безпеки для забезпечення стійкого функціонування підприємств. Виокремлення складових елементів економічної безпеки має базуватися на принципах збалансованості та забезпечення майбутнього зростання самої виробничої системи [2; 3].

Провідними вченими-економістами: Малик О.В [4], Могиліною Л.А. [5], Лотоцьким М.Я. [6], Пономаренко О.Е. [7], Тимощенко К.С. [8], Петренко Л.М. [9], Сусіденко О.В. [10], Храпкіною В. [11] теоретично обґрунтовано та рекомендовано до впровадження в практику підприємницької діяльності безліч методичних підходів до оцінки фінансової безпеки підприємства, але внутрішні та зовнішні умови його діяльності потребують їх подальшого вдосконалення та створення таких методик, що прискорюють час для прийняття важливих стратегічних рішень.

Проведені дослідження дозволяють виокремити наступні підходи щодо визначення рівня фінансово-економічної безпеки:

- оцінювання фінансової безпеки за допомогою інтегрального показника. Вказаний підхід має як переваги: зведення всіх характеристик діяльності підприємства в єдиний показник, можливість порівняння рівнів фінансової безпеки підприємств; так і недоліки: відсутність єдності серед авторів стосовно питання вибору груп коефіцієнтів для визначення рівня фінансової безпеки, він є досить складним у використанні та потребує багато часу [4-7]:

- визначати рівень фінансової безпеки за допомогою наступних методів: інтегральної бальної оцінки, кластеризації, методів нечітких множин. Основним недоліком вказаних підходів є використання великої кількості показників, складність розрахунків [8-11].

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що основним недоліком більшості підходів є використання значної кількості показників для визначення стану фінансової безпеки. Такий підхід ускладнює розрахунки та потребує більше часу для проведення аналізу.

Більшість авторів для оцінки фінансової безпеки підприємства використовують показники фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, ризику та рентабельності, ділової активності.

Додатково пропонується [4] врахування у загальному показнику рівня фінансової безпеки таких складових: бюджетно-податкової, страхової, інвестиційної, фондової, грошово-кредитної.

Крім того, вважається за доцільне розраховувати рівень фінансової безпеки із врахуванням таких груп якісних показників [7]:

- якісних показників оцінки ВФБ (внутрішньої фінансової безпеки) для сфери забезпечення зростання доходності капіталу;
- часткових якісних показників ВФБ сфери формування фінансових ресурсів;
- якісних показників оцінки ВФБ для сфери забезпечення стабільності підприємства;
- якісних показників інвестиційно-інноваційної сфери.

Сучасні економічні умови характеризуються наявністю кризових проявів, непрогнозованістю та нестабільністю як світової, так і внутрішньої політичної та економічної ситуації, що суттєво впливає на фінансову безпеку будь-якого підприємства. У зв'язку із цим сучасні методики оцінювання фінансової безпеки повинні враховувати не тільки фінансовий стан суб'єкта господарювання, а й зовнішні умови його функціонування.

Запропонована методика оцінки фінансової безпеки враховує оцінку внутрішніх та зовнішніх загроз та передбачає розрахунок її рівня у такій послідовності:

- 1) визначення частки грошових коштів в активах, розрахування коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності;

- 2) залучення до оцінки фінансової безпеки підприємств експертів, компетентних у заданій галузі (керівник фінансового відділу, керівник планово-економічного відділу, головний бухгалтер);

- 3) здійснення експертами бальної оцінки розрахованих груп коефіцієнтів, що визначають внутрішній стан фінансової безпеки підприємств (показники структури балансу, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності) та бальну оцінку показників, що характеризують зовнішнє середовище їх діяльності (зміни законодавчої бази, темп зростання валютного курсу, індекс інфляції, надійність банківської установи, через яку проводяться розрахунки, політична та економічна ситуація в країні);

4) визначення вагових коефіцієнти для розрахунку інтегрального показника рівня фінансової безпеки діяльності підприємств;

5) обмеженість ресурсного забезпечення вимагає врахування при визначенні бальних оцінок критерію фінансового ресурсозбереження.

Функція для розрахунку інтегрального показника визначається за формулою:

$$Y = 0,0739X_1 + 0,0709X_2 + 0,0724X_3 + 0,0709X_4 + 0,0266X_5 + 0,0384X_6 + 0,0635X_7 + 0,0576X_8 + 0,0635X_9 + 0,0488X_{10} + 0,0354X_{11} + 0,0576X_{12} + 0,0561X_{13} + 0,0694X_{14} + 0,0635X_{15} + 0,0739X_{16} + 0,0576X_{17}, \quad (1)$$

де X_1 – бальна оцінка за показником частка грошових коштів в активах;

X_2 – бальна оцінка за показником коефіцієнта поточної ліквідності;

X_3 – бальна оцінка за показником абсолютної ліквідності;

X_4 – бальна оцінка за показником ліквідності грошового потоку;

X_5 – бальна оцінка за показником маневреності робочого капіталу;

X_6 – бальна оцінка за коефіцієнтом фінансової залежності;

X_7 – бальна оцінка за показником доданої вартості;

X_8 – бальна оцінка за коефіцієнтом оборотності коштів в розрахунках;

X_9 – бальна оцінка тривалості оборотності коштів в розрахунках;

X_{10} – бальна оцінка валової рентабельності;

X_{11} – бальна оцінка за коефіцієнтом окупності виробничих витрат;

X_{12} – бальна оцінка за коефіцієнтом ефективності грошового потоку;

X_{13} – бальна оцінка щодо зміни законодавчої бази;

X_{14} – бальна оцінка темпу зростання офіційного валютного курсу;

X_{15} – бальна оцінка індексу інфляції;

X_{16} – бальна оцінка надійності банківської установи, де розміщено грошові кошти;

X_{17} – бальна оцінка політичної та економічної ситуації в країні.

Таким чином запропонована авторська методика, перевагою якої є зведення характеристик фінансово-економічного стану підприємства в єдиний показник із врахуванням вагових коефіцієнтів, що дозволяє окрім внутрішніх загроз фінансової безпеки враховувати, також, і зовнішні фактори. У розвитку вирішення даної проблеми необхідна розробка дієвого механізму планування та прогнозування діяльності на підприємствах, що враховуватиме вплив зовнішнього та внутрішнього середовища.

Література:

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichnyi-bezpetsi-ukrayiny-v>

2. Yeletsykh S.Ya., Petrisheva K.G. Component elements and factors of assessing the financial and economic security of business entities. *SWorldJournal*, 2023. Issue № 19. Part 2. P. 43-49. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-19-02-048>. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj19-02-048>

3. Борисова С.Є., Єлецьких С.Я., Крук О.М. Прогнозування фінансових показників суб'єкта підприємницької діяльності: вибір оптимального методу. *Бізнес-навігатор*. 2024. Випуск 1 (74). С. 84-90. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2024/74_2024/15.pdf

4. Малик О.В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства: дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький, 2015. С. 263.

5. Могиліна Л.А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Суми, 2015. 21 с.

6. Лотоцький М.Я. Капіталізація в системі фінансової безпеки підприємств України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Чернігів, 2016. 20 с.

7. Пономаренко О.Е. Формування стратегій фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Харків, 2013. 21 с.

8. Тимошенко К.С. Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: дис. канд. екон. наук: 08.00.08. Дніпропетровськ, 2015. 310 с.

9. Петренко Л.М. Моделювання процесів управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці». Київ, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2010. 17 с.

10. Сусіденко О.В. Формування системи забезпечення фінансової безпеки підприємства: дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький, 2015. 220 с.

11. Храпкіна В. Ідентифікація ризиків у системі управління фінансовою безпекою підприємства. *Економіка*. 2015. № 1(133). С. 42-47.